

EFTER VALET

SAMTLIGA partiledare förefalla belåtna med valutgången ungefär som svenskarna och ryssarna efter slaget vid Hogland, då man stolt sköt Te Deum både i Stockholm och S:t Petersburg. Nå, sådant hör till pjäsen och får tagas för vad det är. Då nu krutröken skingrats och en rimlig tid förflutit sedan valdagen, äro dock möjligheterna till en mera objektiv värdesättning av vad som hänt större än under den hektiska valnatten.

Klart är att högern har stor anledning till tillfredsställelse. På måndagsmorgonen den 20 september tog Dagens Nyheter in Jarl Hjalmarsons porträtt på första sidan under rubriken »Söndagsvalets segrare». Det var det riktigaste, som denna tidning på mången god dag sagt om den svenska högern. Med en röstsiffra på omkring 600 000 har högern sedan 1950 ökat med över 130 000 röster. Partiets procentuella andel i väljarekåren har stigit från 12,3 år 1950 till 15,7 nu. I första kammaren kommer högern att under de närmaste åren öka med två, i gynnsamt fall fyra mandat. Hade det varit andrakammarval, skulle konsekvensen ha blivit 6 vinster för högern, en vinst och en förlust för socialdemokraterna, två förluster för bondeförbundet och 5 förluster för folkpartiet. Högern är det enda av partierna, som ökat såväl vid riksdagsvalen 1952 som vid kommunalvalen 1954.

Valutgången är så mycket märkligare som man knappast kan säga, att partiets program hade lagts efter den populära linjen. Att i en tid, då löftespolitiken och de s. k. sociala förmånerna visat sig ge så utmärkt utdelning i valen, komma med krav på ett uppskov med sjukförsäkringen var nog ett vågstycke. Väljarna uppskattade emellertid i glädjande utsträckning renhårigheten i ståndpunktstagandet och beaktade hänvisningen till landets bristande ekonomiska, materiella och personella resurser. Partiets vädjan till folks sunda förnuft var icke förgäves.

Men innebär inte valutgången, djupare sett, också en, visserligen något senkommen upprättelse åt Fritiof Domö och »den kärva linjen» från 1948 — den gången så kraftigt underkänd! I båda fallen har man ju velat hålla paritet mellan reformtakten och utveck-

Efter valet

lingen av landets produktiva möjligheter. Nu förstodo väljarna uppenbarligen den saken bättre än för sex år sedan.

För Jarl Hjalmarson personligen utgöra de nu slag i slag följande framgångarna en serie personliga triumfer. Hans friska humör, hans glada offensivanda och hans folkliga talekonst ligga i linje med tiden och ha åt honom snabbt skapat en central ställning i svenskt offentligt liv. För högerens arbetande krafter utgör den senaste vackra valframgången en stimulans till fortsatta ansträngningar, vilkens värde knappast kan överskattas. Högern har definitivt kommit tillbaka och gjort det i stor stil.

Bondeförbundets kräftgång har fortsatt, ehuru i retarderande tempo. Mera därom här nedan.

Folkpartiet har tappat omkring 3 000 röster i jämförelse med 1950 men omkring 97 000 röster i jämförelse med 1952. Vilken är orsaken? Ligger manne inte förklaringen helt enkelt i det förhållandet — om och om igen bestyrkt av erfarenheten — att det inte går att i politiken lika litet som annorstädes här i livet rida två hästar på en gång? För åtminstone vissa av partiets många huvudstadstidningar torde utgången ha kommit såsom något av en chock.

Statsminister Erlander har tillkännagivit sin tillfredsställelse med sitt partis insatser. Visserligen har man minskat med ungefär 50 000 röster i förhållande till valet 1950 men ökat med nära 70 000 i förhållande till valet 1952. Den procentuella andelen i rösterna för socialdemokraterna är nu 47,4 mot 48,6 år 1950 och 46,1 år 1952. Det skall inte bestridas, att visst fog för den statsministeriella belåtenheten föreligger.

Olika anledningar till den, låt vara begränsade socialdemokratiska återhämtningen kunna tänkas. Först och främst har man att ta hänsyn till vaneröstningen i kollektivanslutningens tecken. Liksom lyftkranarna i våra hamnar hiva över massabalarna numrerade och färdigpackade i fartygens lastrum, så leverera fackförningarna prompt sina medlemmar i form av socialdemokratiska röster i partiets vida famn.

Denna gång tillkom emellertid ett moment, som nog spelat en väsentligt större roll än kollektivanslutningen och vaneröstningen. Vi skulle vilja kalla företeelsen »den nya välfärdsmyten». Man sporde från de socialdemokratiska talarstolarna den församlade menigheten: Har Ni någonsin haft det så bra som nu? Ni har ständigt arbete till ständigt höjda löner. Ni har tre veckors semester. Ni har en rad sociala förmåner. Ni har, många av Er,

bil — var tolfte svensk har bil — eller åtminstone motorcykel. Ni reser och ser Er omkring i världen. Kunde Ni ha tänkt Er detta för tjugo år sedan? Minns Ni början av trettioalet, när tiotusentals av Er gick och stämplade på arbetsförmedlingarna? Vill Ni ha den tiden tillbaka? Nej, naturligtvis inte. Rösta med socialdemokratien! — Detta var enkel och lättfattlig propaganda. Den gick givetvis hem, som man säger i sportspalterna.

Det är inte lätt för gemene man att genomskåda de komplicerade ekonomiska och finansiella sammanhangen, hemma och ute. Annars förhåller det sig ju så, att det stigande välståndet i vårt land har ganska litet med regeringens insatser att göra. Grunden är väsentligen en gynnsam konjunktur ute i världen, märkligt långvarig och märkligt pålitlig, som påpassligt och smidigt fångats upp och utnyttjats av näringslivet, främst exportföretagsamheten. Välståndet skapas inte i kanslihuset utan på de tusentals arbetsplatserna runt omkring i landet, av företagare, tjänstemän och arbetare. Det skapas av svensk forskning och svensk organisationsförmåga.

Den socialdemokratiska partisekreteraren Sven Aspling förklarade sig efter valet vara medveten om att »de goda konjunkturen inverkar till förmån för det parti, som sitter i regeringsställning». Det är nog det minsta, man kan säga. »Den där mycket haver, honom skall mera varda givet.»

Kommunisterna ha jublat över valutgången för deras del. Det berättigade i denna tillfredsställelse synes kunna diskuteras. Deras procentuella andel i väljarkåren är nu 4,8 mot 4,9 år 1950 och 4,3 år 1952.

Vad kommer nu att ske? Ingenting!, svarar herr Erlander. Ingenting!, svarar herr Hedlund (givetvis). — Nåja, låtom oss vänta och se. Under tiden kunna måhända några spekulationer i ämnet ha ett visst intresse.

Socialdemokratien har — vilket torde framgå av ovanstående — ur snävt partimässig synpunkt anledning till någon tillfredsställelse med valutgången. Majoriteten i första kammaren ligger tämligen fast de närmaste fyra åren. Icke desto mindre befinner sig partiet otvivelaktigt i ett visst dilemma, ett faktum som icke kan fördöljas av ens de fryntligaste valkommentarer i A-pressen.

Berodde framtiden enbart på herr Hedlund, så hade statsministern säkert ingen anledning till oro. Men hur länge kommer herr Hedlunds koalitionsmentalitet — om uttrycket må tillåtas — att

sätta sin prägel på hans parti och hur länge får han de djupa leden med sig? Det finns nog åtskilliga inom bondeförbundet, som redan börjat räkna och lägga ihop. Från en röstsiffra vid kommunalvalen 1950 på nära 470 000 och vid riksdagsvalet två år senare på något över 400 000 har man nu kommit ner en bra bit under 400 000-strecket. Den procentuella andelen av rösterna har minskat sålunda: 12,3—10,7—10,3. Bondeförbundet har i jämförelse med 1950 gått tillbaka i samtliga valkretsar. Mot bakgrunden av 1952 är Västerbotten enda undantaget. I Skåne, Kullenbergs-
torparns och Bramstorps land, som bondeförbundet sedan länge vant sig vid att betrakta som en av sina mest givande sätesgårdar, har partiet nu på bred front passerats av högern. Man har emellertid att ställa in sig på inte bara förlusterna i landstingsmandat och förstakammarväljare. Det, som är vida obehagligare, är följdverkningarna i senaten. Här förlorar bondeförbundet under de närmaste åren ett ej ringa antal platser, möjligen även till koalitionsbrodern. Exakt hur många mandatförluster, det kan bli fråga om, går icke att på förhand beräkna, detta med hänsyn till alla de sifferkombinationer, invecklade som de finurligaste kassaskåpslös, som äro möjliga, för att inte säga ofrånkomliga vid förstakammarvalen i vårt land.

Är det sannolikt, att partiets folk ute i bygderna, när man hunnit sansa sig efter den stora bataljen och fått tid att tänka över tingen, låter fakta som dessa passera obemärkt förbi? Är det inte fastmera att förmoda, att mången gör sig den frågan, huruvida det kan vara rådligt att fortsätta längre på den hittills trampade vägen? Börjar inte priset för att få vara med och dela — så långt nu store bror i kanslihuset detta medger — äran och härligheten att te sig väl högt? Otänkbart är ju inte, att trycket underifrån på ledareskiktet inom bondeförbundet så småningom blir så pass starkt, att herr Hedlund nödgas »ta läget under omprövning».

För herr Erlander gäller det å andra sidan att på allt vis söka hindra en dylik utveckling. Av historiska och traditionella grunder måste det bära emot för honom att regera med hjälp av första kammarmajoriteten och de gemensamma voteringarna. En dylik politik måste betraktas som en utväg att tillgripas först i nödfall. Han är nog, under alla omständigheter för de två närmaste åren, hänvisad till bondeförbundets hjälp för att hålla skutan flytande i andra kammaren.

Men om bondeförbundet konstrar och hoppar av? Då kan herr

Erlander voteringsmässigt plötsligen finna sig försatt i ett läge, som åtminstone i någon mån påminner om den vanskliga tillvaro ur hand i mun, som hans vän och Harpsundsgäst Hans Hedtoft nödgas fresta där nere på Christiansborg. Ty att vara statsminister med kommunistisk nåde betackar sig herr Erlander sannolikt för. Detta sagt till hans heder.

Emellertid! Detta må vara spekulationer — tills vidare. Ett synes dock visst, kanske det enda som — jämte högervinden — med absolut berättigande kan rubriceras som ett resultat av 1954 års kommunala val: något avskaffande av första kammaren komma socialdemokraterna näppeligen att intressera sig för. Den stora sandlerska författningskommittén finner ett av de mäktiga problem, den fått sig förelagda, löst redan innan kommittén ens hunnit sätta i gång, en situation för en kunglig svensk utredningskommitté, som utan överdrift torde kunna betecknas såsom unik.
